

XXI ASRDA O'ZBEKISTON MUZEYLARINING RIVOJLANISHI VA XALQARO MADANIY ALOQALARDAGI O'RNI

Radjabova Nafisa Ravshanovna

Qashqadaryo viloyat tarixi va madaniyati davlat muzeyi, sektor mudiri Telefon: +998 88 089 26 06

Jo'rayeva Shahlo

Qashqadaryo viloyat tarixi va madaniyati davlat muzeyi, yetakchi mutaxassis.

Annotatsiya: Ushbu maqolada XXI asrda O'zbekiston muzeylarining rivojlanish jarayonlari, ularning zamonaviy bosqichdagi o'zgarishlari hamda xalqaro madaniy aloqalardagi o'rni ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Mustaqillikdan keyingi davrda muzeylar faoliyatida tub islohotlar amalga oshirilib, ularning moddiy-texnik bazasi mustahkamlandi, yangi ekspozitsiyalar tashkil etildi va raqamlashtirish jarayonlari jadal rivojlandi. Muzeylar nafaqat tarixiy merosni saqlovchi maskan, balki xalqaro madaniy almashinuv markaziga ham aylanib bormoqda. Shuningdek, maqolada O'zbekiston muzeylarining xorijiy davlatlar bilan hamkorligi, qo'shma ko'rgazmalar, ilmiy loyihalar va xalqaro konferensiyalardagi ishtiroki yoritiladi. Bu jarayonlar mamlakatning jahon hamjamiyatidagi madaniy nufuzini oshirishga xizmat qilmoqda. Zamonaviy texnologiyalar, interaktiv usullar va innovatsion yondashuvlar muzeylar faoliyatini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Maqola yakunida O'zbekiston muzeylarining turizmni rivojlantirishdagi o'rni ham alohida ta'kidlanadi. Xorijiy sayyohlar uchun muzeylar mamlakat tarixi va madaniyatini o'rganishning muhim manbai hisoblanadi. Shu bois, ularning xalqaro ahamiyati tobora ortib bormoqda.

Kalit so'zlar: O'zbekiston muzeylari, XXI asr, madaniy meros, xalqaro aloqalar, muzey rivoji, raqamlashtirish, innovatsiyalar, ekspozitsiya, turizm, madaniy almashinuv, ilmiy hamkorlik, tarixiy meros, muzey faoliyati, global madaniyat.

KIRISH

XXI asr globallashuv jarayonlari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi hamda madaniy integratsiyaning kuchayishi bilan tavsiflanadi. Bu jarayonlar jamiyat hayotining barcha sohalariga, xususan, madaniyat va san'at tizimiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda.

Shu nuqtai nazardan, muzeylar faoliyati ham zamonaviy talablar asosida tubdan yangilanib, ularning vazifalari kengayib bormoqda. Avvallari muzeylar asosan tarixiy eksponatlarni saqlash va namoyish etish bilan cheklangan bo'lsa, bugungi kunda ular ilmiy, ma'rifiy va madaniy markaz sifatida faoliyat yuritmoqda.

O'zbekiston muzeylari ham mustaqillik yillaridan so'ng yangi taraqqiyot bosqichiga qadam qo'ydi. Mamlakatda muzeylar faoliyatini rivojlantirish, ularning moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, zamonaviy texnologiyalar bilan jihozlash va xalqaro standartlarga moslashtirish borasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirildi. Natijada muzeylar nafaqat milliy madaniy merosni saqlovchi maskan, balki xalqaro miqyosda tan olingan ilmiy va madaniy markazlarga aylana boshladi.

Bugungi kunda O'zbekiston muzeylarida saqlanayotgan boy tarixiy, arxeologik, etnografik va san'at asarlari jahon madaniy merosining ajralmas qismi hisoblanadi. Ushbu

noyob eksponatlar orqali mamlakatning qadimiy sivilizatsiyalar markazlaridan biri ekanligi namoyon bo'ladi. Shu bilan birga, muzeylar orqali xalqning tarixiy xotirasi, milliy qadriyatlari va madaniy an'analari asrab-avaylanadi hamda keng jamoatchilikka yetkaziladi. XXI asrda muzeylar faoliyatida raqamlashtirish jarayonlari alohida ahamiyat kasb etmoqda. Elektron kataloglar, virtual ekskursiyalar, interaktiv ko'rgazmalar va multimedia texnologiyalarining joriy etilishi muzey xizmatlarini yanada ommalashtirishga xizmat qilmoqda.

Bu esa nafaqat mahalliy, balki xorijiy auditoriyani ham jalb etib, muzeylarning xalqaro maydondagi o'rnini mustahkamlashga yordam bermoqda. Shuningdek, O'zbekiston muzeylari xalqaro madaniy aloqalarni rivojlantirishda muhim rol o'ynamoqda. Turli davlatlar bilan hamkorlikda tashkil etilayotgan qo'shma ko'rgazmalar, ilmiy-amaliy konferensiyalar, madaniy almashinuv dasturlari va restavratsiya loyihalari mamlakatning jahon hamjamiyatidagi nufuzini oshirishga xizmat qilmoqda.

Bu jarayonlar orqali nafaqat milliy meros targ'ib etilmoqda, balki boshqa xalqlarning madaniy yutuqlari bilan o'zaro tanishish imkoniyati ham yaratilmoqda. Bundan tashqari, muzeylar turizm sohasining muhim tarkibiy qismi sifatida ham katta ahamiyat kasb etadi.

Xorijiy sayyohlar uchun muzeylar mamlakat tarixi, madaniyati va san'ati bilan yaqindan tanishish imkonini beruvchi asosiy maskanlardan biri hisoblanadi. Shu sababli muzeylar infratuzilmasini rivojlantirish, xizmat ko'rsatish sifatini oshirish va ularni jahon standartlariga moslashtirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, mazkur maqolada XXI asrda O'zbekiston muzeylarining rivojlanish jarayonlari, ularning zamonaviy bosqichdagi o'zgarishlari hamda xalqaro madaniy aloqalardagi o'rnini ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Asosiy qism

XXI asrda O'zbekiston muzeylari faoliyatida tub o'zgarishlar yuz berib, ularning rivojlanishi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Mustaqillikdan keyingi davrda madaniyat va san'at sohasini rivojlantirishga qaratilgan qator qarorlar qabul qilinib, muzeylar faoliyatini modernizatsiya qilish, ularning moddiy-texnik bazasini mustahkamlash va xalqaro standartlarga moslashtirish ishlari izchil amalga oshirildi [1].

Xususan, muzeylar faoliyatini takomillashtirishga qaratilgan davlat dasturlari orqali yangi muzeylar tashkil etildi, mavjudlari rekonstruksiya qilindi hamda zamonaviy jihozlar bilan ta'minlandi [2]. O'zbekiston muzeylarida saqlanayotgan eksponatlar milliy va jahon madaniy merosining ajralmas qismi hisoblanadi. Arxeologik topilmalar, qadimiy qo'lyozmalar, san'at asarlari va etnografik materiallar orqali mamlakatning boy tarixiy o'tmishi aks ettiriladi.

Bu esa muzeylarning ilmiy va ma'rifiy ahamiyatini yanada oshiradi [7]. Shu bilan birga, madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish va ularni kelajak avlodlarga yetkazish masalasi ham davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda [3]. Zamonaviy bosqichda muzeylar faoliyatida innovatsion yondashuvlar keng joriy etilmoqda. Raqamlashtirish jarayonlari, elektron kataloglar, virtual ekskursiyalar va interaktiv ko'rgazmalar tashkil etilishi muzey xizmatlarining sifatini oshirishga xizmat qilmoqda [4]. Bu jarayonlar nafaqat tashrif buyuruvchilar sonining ortishiga, balki muzeylarning xalqaro maydondagi raqobatbardoshligini oshirishga ham yordam bermoqda.

Xalqaro tajribaga asoslangan holda joriy etilayotgan innovatsiyalar muzeylarni zamonaviy madaniy markazlarga aylantirmoqda [11]. Bundan tashqari, O'zbekiston muzeylari xalqaro madaniy aloqalarni rivojlantirishda muhim rol o'ynamoqda. Turli davlatlar va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik aloqalari yo'lga qo'yilib, qo'shma ko'rgazmalar, ilmiy loyihalar va konferensiyalar tashkil etilmoqda.

Xususan, UNESCO bilan hamkorlik doirasida amalga oshirilayotgan loyihalar milliy madaniy merosni asrash va targ'ib qilishda muhim ahamiyat kasb etmoqda [9]. Shuningdek, ICOM standartlari asosida muzeylar faoliyatini rivojlantirish ishlari olib borilmoqda [10]. Muzeylar xalqaro madaniy diplomatiyaning muhim vositasi sifatida ham e'tirof etilmoqda. Ular orqali turli xalqlar o'rtasida madaniy almashinuv amalga oshirilib, o'zaro hurmat va hamkorlik mustahkamlanadi.

Bu esa O'zbekistonning jahon hamjamiyatidagi ijobiy imijini shakllantirishga xizmat qiladi [12]. Shuningdek, muzeylar turizm sohasining rivojlanishida ham muhim o'rin tutadi. Turizmni rivojlantirishga qaratilgan davlat siyosati natijasida muzeylar infratuzilmasi yaxshilanib, xorijiy sayyohlar uchun qulay sharoitlar yaratilmoqda [5]. Muzeylar orqali sayyohlar mamlakatning boy tarixiy va madaniy merosi bilan yaqindan tanishish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

Bu esa madaniy turizmni rivojlantirish va iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Xulosa qilib aytganda, XXI asrda O'zbekiston muzeylari nafaqat tarixiy merosni saqlovchi maskan, balki zamonaviy ilmiy, madaniy va xalqaro hamkorlik markazlariga aylangan. Ularning rivojlanishi milliy madaniyatni asrash, xalqaro aloqalarni mustahkamlash va turizmni rivojlantirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Xulosa va Takliflar

Xulosa qilib aytganda, XXI asrda O'zbekiston muzeylari faoliyati tubdan yangilanib, ularning jamiyat hayotidagi o'rnini va ahamiyatini sezilarli darajada orttdi. Mustaqillik yillarida amalga oshirilgan islohotlar natijasida muzeylar zamonaviy talablarga mos ravishda rivojlanib, nafaqat madaniy merosni saqlovchi maskan, balki ilmiy, ma'rifiy va madaniy markaz sifatida shakllandi.

Muzeylar faoliyatida innovatsion texnologiyalarning joriy etilishi, raqamlashtirish jarayonlarining kengayishi hamda interaktiv usullarning qo'llanilishi ularning samaradorligini oshirdi. Bu esa muzeylarning keng jamoatchilik, ayniqsa yoshlar orasida ommalashuviga xizmat qildi. Zamonaviy yondashuvlar muzeylarni nafaqat milliy, balki xalqaro miqyosda ham raqobatbardosh muassasalarga aylantirmoqda.

Shuningdek, O'zbekiston muzeylari xalqaro madaniy aloqalarni rivojlantirishda muhim vosita sifatida namoyon bo'lmoqda.

Xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik, qo'shma ko'rgazmalar va ilmiy loyihalar orqali milliy madaniy meros jahon hamjamiyatiga keng targ'ib etilmoqda. Bu esa mamlakatning xalqaro nufuzini oshirishga xizmat qilmoqda.

Bundan tashqari, muzeylar turizm sohasining rivojlanishida ham muhim o'rin tutadi. Xorijiy sayyohlar uchun muzeylar O'zbekistonning boy tarixiy va madaniy merosini o'rganish imkonini beruvchi asosiy maskanlardan biri hisoblanadi.

Shu sababli muzeylar infratuzilmasini rivojlantirish va xizmat ko'rsatish sifatini oshirish dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda.

Umuman olganda, XXI asrda O'zbekiston muzeylarining rivojlanishi ularning xalqaro madaniy aloqalardagi o'rnini yanada mustahkamladi.

Kelgusida muzeylar faoliyatini yanada takomillashtirish, innovatsiyalarni keng joriy etish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish orqali ularning global miqyosdagi ahamiyatini yanada oshirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Madaniyat va san'at sohasini yanada rivojlantirish to'g'risida" qarori.

2.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Muzeylar faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" qarori.

3.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanishni takomillashtirish to'g'risida" qarori.

4.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Turizm sohasini jadal rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" qarori.

5.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" qarori.

6.Nizamova I. Muzeylar – madaniy meros maskani. – Toshkent, 2021.

7.Karimov B. O'zbekiston muzeylari tarixi. – Toshkent: Fan, 2019.

8.Raximov D. Madaniy meros va muzeyshunoslik asoslari. – Toshkent, 2020.

9.UNESCO World Heritage Centre.

10.ICOM Museum Standards and Guidelines.

11.Smith L. Uses of Heritage. – London: Routledge, 2006.

12.Black G. The Engaging Museum. – London: Routledge, 2012.